

Bočková, Hana

[Tschechisches Barock: Sprache, Literatur, Kultur =

C

eske

baroko: jazyk, literatura, kultura. Gertraude Zand, Jiří Holý
(Hrsg.)]

Opera Slavica. 2000, vol. 10, iss. 3, pp. 54-56

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117622>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

odsudků jejich životů a děl již naštěstí odvál čas a zůstávají činy: jedním se zapsali i v případě Miklaševičové a jejího románu *Selo Michajlovskoje, neboli statkář 18. století*. Poměrně spravedlivé, leč někdy kruté zrcadlo nastavuje mužskému odsudku ženské literární činnosti ve své stati **Irina Savkinová** (*Poezija – opasnyj dar dlja devy*), která charakterizuje recepci ženské literatury v Rusku první poloviny 19. století (objevují se tu odsudky Bělinského i ona falešná shovívavost mužských kritiků). Myslím, že lze kladně přijmout i studii **Světlany Grenierové** o M. S. Žukovové a její novele *Naděžka* (1853), již prý poskytla přímou i nepřímou inspiraci v popisech ženských charakterů zejména L. N. Tolstému a I. S. Turgeněvovi. Již zmíněná, zkušená badatelka W. Laszczaková se v citlivě napsané studii vrací k své oblíbené K. Pavlovové a biblickým motivům v její tvorbě. Sympaticky působí také práce **Ann Marsh-Floresové** o úloze maškarního bálu jako kulturního prostředí v tvorbě Jevdokije Petrovny Rastopčinové. Kritický pohled vrhá na literární kánón a úlohu ženy **Elisabeth Cheauré**.

J. P. Mstislavskaja a **Alexandra Smithová** se zabývají tvorbou Zinaidy Gippiusové: první v souvislosti s její poslední básnickou sbírkou *Sijanija* (1939), druhá ve spojitosti s brilantní feministickou charakteristikou Brjusova z pozice Zinaidy Gippiusové a Mariny Cvetajevové. Mnohem zajímavější než břitké soudy o „mrtvém“ (básnicky a politicky, potom i skutečně) Brjusovovi jsou zde souvislosti a vztahy obou žen, které se příliš nemilovaly, ale jejichž uvažování bylo podobné. **Giovanna Spendelová** ve stati *Titan sovremennosti* píše o sestře Mariny Cvetajevové Anastasii, autorce slavných vzpomínek (rozlišovat vzpomínky a memoáry se mi zdá nepatřičné), které v roce vydání 1982 oslnily tehdejší Sovětský svaz a celý kulturní svět. Aniž bych chtěl ubírat této knize na kvalitě a při vši účtě k autorce vzpomínek i stati, si myslím, že hodnocení je přehnaně emotivní, stejně jako je méně kritická analýza románu Ljudmily Ulické *Médeia a její děti* (1996) z pera **Světlany Timinové**.

Celková úroveň sborníku je však poměrně vysoká; kultivované stati, jemný, vyťříbený vkus, jazyk a styl a většinou i uvážlivé soudy činí z tohoto svazku z hlediska tématu dříve reprezentativní, nehledě na některé ponechané překlepy a chyby.

Ivo Pospíšil

Zand, G., Holý, J. (ed.): Tschechisches Barock. Sprache, Literatur, Kultur. České baroko. Jazyk, literatura, kultura. Peter Lang, Frankfurt am Main 1999

Ve sborníku uspořádaném na počest profesora Josefa Vintra, předního znalce českého literárního baroka, se u příležitosti jeho šedesátin sešly dvě desítky badatelů středoevropského regionu. Jejich rozdílná generační příslušnost a metoda práce dala vzniknout plodné atmosféře, kterou editoři Jiří Holý a Getraude Zand označili jako „tolerantní evropanství“: tolerance a otevřenost umožnila obohatit ústřední téma českého literárního baroka o inspirující komparace se sousedními kulturními oblastmi i pohledy daleko za jeho časové hranice. Baroko se tu prezentuje – opět slovy editorů – jako „výraz duchovního postoje, jenž je stále aktuální.“

V oddílu věnovaném jazyku sleduje Igor Němec (Brno) vývoj syntaxe barokní češtiny, jak jej zachycuje Svatováclavská bible, do jejíhož jazyka se promítají vlivy starších českých a latinských biblí i tlak už pokročilejší dobové češtiny. Mirek Čejka (Brno) srovnává tištěné vydání Michnovy Loutny české s opisem připraveným východočeským kantorem Matějem Devotým. Dokládá tak pro pol. 17. stol. souběžnou existenci dvou systémů ortografických pravidel, veřejného, užívaného pro tisky, a soukromého, jednoduššího, archaičtějšího a neustáleného. Dušan Šlosar (Brno) se věnuje problémům interpunkce, užití středníku v barokní tiskařské praxi i teoretických příručkách, konstatuje jeho význam při objasnění konstrukce složitých souvětí a vyvozuje i důsledky pro dnešní ediční praxi. Čechořečnost V. J. Rosy je východiskem pro Marka Nekulu (Regensburg) k posouzení proměn funkce pronomenu „ten“ a „on“ od baroka až po současnou češtinu. Stefan Michael Newerkla (Wien) v podrobném medailonu hodnotí život a dílo puristy J. V. Pohla, posuzuje je v kontextu obrozené jazykovědy a přiznává jazykovému purismu jistý podíl na zesílení sebevědomí Čechů v situaci, kdy se obtížně prosazuje myšlenka obrození národa.

V oddílu *Literatura a kultura* uvažuje Světlá Mathauserová (Praha) o charakteru ruského literárního baroka a jeho dvou typech organizace básnického projevu – novějším a jednodušším „skládání“, organizovaném na principu rýmu a pevného počtu slabik, a starobylém „tkaní“, splétání slov podle smyslu a možných kombinací, v němž nalézá stopy příbuznosti s tvorbou Bridelovou i silný zdroj inspirace pro moderní ruskou poezii. Jan Lehar (Praha) na její stať svým způsobem navazuje analýzou slavné Bridelovy skladby *Co Bůh? Člověk?*, v níž objasňuje princip jeho práce s dobovými topy i vztah k literatuře pozdní antiky. Baroknost stylu J. A. Komenského dokládá Zdeněk Kožmín (Brno) srovnáním podoby žalmů v *Bibli kralické* s Komenského časoměrným překladem, podobně i Eduard Petrů (Olomouc) dokumentuje na cestopisu Heřmana Čermína z Chudenic proměnu žánru, který svůj rozkvět zažil v renesanci, v subjektivně laděný a k subjektu orientovaný cestopis raně barokní. Širšího záběru je studie Milana Kopeckého, polemizující s dosud přijímanou tezí o rychlém ústupu baroka po jeho vyvrcholení v 2. desetiletí 18. století (r. 1729 proběhlo svatořečení Jana Nepomuckého). Na bohatém materiálu dokládá další vývoj zejména homiletiky i trvající oblibu typického dobového fenoménu – barokní slavnosti. Jeho názor podporují například i další přispěvatelé – Hans Rothe (Bonn) zpochybňující pojem „temno“ bohatým programem divadla jezuitské koleje v Českém Krumlově, Jaroslav Kolár (Praha) poukazem na opomenutý žánr, v němž žila dále česká barokní poezie v 18. století, pastorelu, a jeho dobově podmíněná specifika, Martin Svatoš (Praha) analýzou Koniášova *Catalogu librorum haeticorum* z r. 1724 a Ludger Udolph (Dresden) medailonem o Bohuslavu Balbínovi jako vlasteneckém historikovi.

Hranice českého baroka překračují práce věnované též jeho středoevropským souvislostem: Michaela Horáková (Brno) detailní analýzou série svatonepomucenských kázání z prostředí českého, rakouského, bavorského i textů latinských. K otázce česko-polských literárních vztahů se obrací Slavomír Wollman (Praha), k barokní homiletice ve slovenském kulturním prostředí se vyslovuje Gizela Gáfriková (Bratislava), chorvatské literární baroko detailně přibližuje Radoslav Katičić (Wien).

Důkazem životnosti barokních uměleckých postupů i barokního vidění světa jsou závěrečné studie: Alexandr Stich (Praha) sledováním motivu „pomsty“ ve starší teologické literatuře i v době pobarokní dokládá mnoho inspiračních linií spojujících romantismus s barokem. Herta Schmid (Potsdam) se obrací k epoše starší a analyzuje tematický i formální ohlas husitské literatury v tvorbě Jaroslava Vrchlického. Vynikajícím dokladem přítomnosti baroka v moderní literatuře pak je studie Jiřího Holého (Praha) o baroknosti v Durychově Bloudění a jeho skrytých vazbách na Komenského Labyrint, v české poezii sleduje stopy baroka Getraude Zand (Wien) v úvaze nad básnickou tvorbou Karla Šiktance.

Obrovská šíře témat, postupů a podnětnost názorů dosvědčuje, že tu bylo otevřeno téma ještě zdaleka nevyčerpané. Badatelská tradice v oblasti českého literárního baroka je úctyhodná, sborník však přesvědčivě prokazuje, že právě takovým tolerantním setkáváním se objeví nové a nečekané paralely, problémy, otázky a podněty pro nová bádání v celém středoevropském regionu. I v tom je nepopiratelná hodnota tohoto sborníku.

Hana Bočková

Reprezentace, disperze, syntéza

Symbolismus v kontextoch a súvislostiach. Zostavila E. Maliti. Vedecká redakcia: M. Kusá, E. Maliti, jazyková redaktorka: S. Lesňáková. Ústav svetovej literatúry SAV, Bratislava 1999, 383 s.

S podporou státního fondu *Pro Slovakia* a nadace *Open Society Fund* vychází reprezentativní svazek z konference, kterou Ústav svetovej literatúry SAV v Bratislavě uspořádal v září 1998. K názvu sborníku jednu poznámku: nejsem si jist, zda „kontext“ a „souvislost“ nejsou přece jen synonyma. Jak je zřejmé, bylo takřka nadlidským úkolem sestavit tento svazek a dát mu smysluplnou strukturu. To se s úspěchem podařilo. Jestliže pořadatelka takového obřimého celku skromně konstatuje, že „autoři teda problematiku reflektovali viacerými spôsobmi, osvetľovali ju z viacerých uhlov, v prístupe k téme sa odráža aj generačný rozptyl, ktorý sa už na samom kolokviu ukázal ako veľmi plodný – veľká vedecká i životná poznávací skúsenosť a schopnosť hlbkej reflexie starších odborníkov sa tvorivo dopĺňa s hľadáním a vedeckou odvahou tých mladších“, ukazuje zastřeně i na disperzi, jak se jevila v jednotlivých přístupech. Přesto tvoří takto hluboce zvrátněný text poměrně jednotlivý celek i ve svém značném rozptylu.

První oddíl obsahuje koncepční studie koryfejí, především Mathauserovu, která udává tón celému sborníku, byť se z jeho koncepce některé studie vymykají. Podobný filozoficko-estetický ráz mají práce Vincenta Šabíka, Alexandra Avenaria, Pavla Koprdy a Ladislava Franka. Blokované studium širokého srovnávacího charakteru je patrné v druhém oddílu, jemuž dominuje práce Danuše Kšicové, zakotvená v její reprezentativní knize o secesi z roku 1998 a směřující ke generální komparatistice. Podobný ráz má stať Koškova ve smyslu přesahu k národním problémům bulharským a o úloze bulharské moderny a slovenské bulharistiky nebo zamyšlení Petra Kučery o podobách